

SAMLAREN

T I D S K R I F T

F Ö R

S V E N S K L I T T E R A T U R H I S T O R I S K
F O R S K N I N G

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 26

1945

U P P S A L A 1 9 4 5

S V E N S K A L I T T E R A T U R S Ä L L S K A P E T

UPPSALA 1946
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI AB
45442

Vad gav Wallin impulsen till hans dikt 'Hemsjukan'?

Av *Bernhard Risberg*.

1.

Wallins dikt *Hemsjukan*, som i en lång följd av strofer ger uttryck åt den djupaste leda vid livets tröstlösa enahanda även i dess skiftande former — »i tusende former är allt likadant» —, trycktes första gången anonymt i Stockholms Posten för d. 7 febr. 1821 och inflöt på hösten samma år i *Witterhetsförsök I*, en första samling av vad Wallin då ville vidkännas av sin profana diktning.

Det har med allt skäl frågats: Vad kan ha varit anledningen till denna bekännelsedikt, som Schück i sista uppl. av Schück & Warburg betecknade som »den måhända mest personliga dikten av alla som Wallin skrivit»? Och när bör den alltså ha tillkommit?

Algot Werin skriver i sin stora bok från 1934 »*Esaias Tegnér från Det eviga till Mjältsjukan*» (s. 416): »Möjligt är att Wallin av raderna i *Nattvardsbarnen* om den vilsna och hemsjuka människoanden har inspirerats till *Hemsjukan*, vilken publicerades kort efter att Wallin läst Tegnér's dikt.» Och i en not till detta ställe formulerar han samma tanke så: »För min del finner jag troligast att Wallin skrivit dikten kort innan den publicerades i *Stockholms Posten*. Att läsningen av *Nattvardsbarnen* därvid spelat in är ganska troligt.»

Några år senare upptog Henry Olsson, i sammanhang med en utredning om Wallins oro och »krisen» i hans liv, »det även litteraturhistoriskt viktiga spørsmålet om inspirationsunderlaget i *Hemsjukan*, där Wallins oro pulserar med omedelbarare slag än i någon annan dikt».¹ »Avgörande för uppfattningen av dess biktkaraktär», heter det vidare, »blir frågan om kronologien, där Fryxell och Liedgren uttalat skiljaktiga meningar». Sedan dess hade emellertid läget blivit sådant, »att någon utförligare argumentering på denna punkt knappast är nödvändig». Han citerar där efter Werins uttalande »såsom fullkomligt överensstämmande» med hans egna tidigare iakttagelser och vilket »man bland annat på grund av denna samstämmighet torde kunna lita på», och fortsätter: »Den i *Stockholmsposten* publicerade dikten har ett så uppenbart samband med Tegnér's en månad tidigare tryckta *Nattvardsbarnen*, att den bör vara tillkommen

¹ Uppsatsen stod först i *Samlaren* 1937 och har — med någon bearbetning — omtryckts i hans bok: *Från Wallin till Fröding* (1939). Jag citerar här denna senare avfattning.

efter detta stycke och följaktligen får sin kronologiska placering så gott som på veckan bestämd till början av år 1821.»

Därefter går Olsson — behöfligt nog — över till att påvisa de likheter mellan Hemsjukan och Nattvardsbarnen, som kunna anses förefinnas.

Sedan han påpekat att H-n¹ är präglad av samma tomhet och ödslighet som några år senare Tegnér's Mjältsjukan, förmenar han att Tegnér däri »tolkat samma jordiska främlingskap, samma längtan och trängtan bort över havet till okända land och samma kvävande instängdhet över denna världens ävlan som just H-n. Det är själva tillvarons monotoni som överväldigar Wallin.»

Tegnér's dystra stämning i Mjältsjukan är väl helt oberoende av Wallins i H-n. Men av den leda vid livets monotoni och den hinsideslängtan som Olsson finner uttryckt av Wallin, märks ingenting någonstades i den »vänlige» och »glade» gubbens tal i Tegnér's N-n.¹ Det hade ju också varit bra orimligt, om Tegnér låtit den gamle själasörjaren undfägna de enkla lantbarnen med en medelålders desillusionerad kulturmänniskas stämning av livsleda, som Olsson strax efter formulerar: »en rent personlig trötthet intill döden över alltings meningslöshet och fåfänglighet.»

Det finns ju ett kort parti i N-n, som både Werin och Henry Olsson anse ha »inspirerat» Wallin vid författandet av H-n. Sedan den gamle prästmannen manat de unga konfirmanderna att söka bevara ungdomens oskuld och såsom ledare under livet bibehålla förbindelsen med en högre värld genom andakt och bön, fortsätter han med att närmare utveckla dessa senares betydelse på följande sätt:

Bönen är oskuds vän, och den villiga flyger beständigt mellan jorden och skyn, hon är dufvoposten till himlen. Anden, en evighetsson, landsflyktig och fjettrad i tiden, rycker på kedjorna jemnt och sträfvar som lågorna uppåt.¹ Ty än minnes han rörd sin faders boningar många, minnes sitt fädernesland, der det blomstrade friskare blommor, lyste en skönare sol och han lekte med vingade englar. Då blir jorden för liten, för qvaf, och till himmelen hemsjuk längtar den vilsne igen, och andens längtan är andakt. Andakt heter hans skönaste stund; dess tunga är bönen. Ack, när lifvets oändliga tyngd nedfaller uppå oss, trycker till jorden vårt hopp och, inunder jorden, i grafven, väl är det skönt att bedja till Gud, ty de klagande barnen visar han ej från sin dörr, men han tröstar och läker och hjälper. Skönare är det likväl att bedja, när allting oss väl går, bedja i lyekones dar, ty lifvets skönaste lycka ligger på knä för den Eviges thron och, med händerna knäppta, prisar hon tacksam och rörd det godas givare ensam.

Anmärkningsvärt är ju, att Tegnér här använder ordet »hemsjuk» om människoanden, och man kunde möjligen tro att Wallin fått titeln på sin dikt därifrån. Hur härmed kan förhålla sig, återkommer jag till i slutet av denna uppsats. Nu är det ju så, att Tegnér hyllar nyplatonismens lära om föruttillvaron och mångenstädes ger uttryck häråt, bl. a. då han upprepade gånger kallar människoanden »tidens hittebarn», som hoppas och längtar att en gång få flytta hem till sin faders boning i en högre värld. Men åtminstone i N-n är det ej alls fråga om, att denna så att säga teoretiska och blott hos få djupare andar mera medvetna hemsjuka skulle inne-

¹ Jag förkortar här och i det följande *Hemsjukan* till H-n och *Nattvardsbarnen* till N-n.

bära dödslängtan. Tegnér säger ju uttryckligen att denna hemlängtan tar andaktens gestalt, vars tunga är bönen. Detta är något helt annat än Wallins längtan och trängtan över havet till okända land, hans hinsideslängtan från detta livets trista ett och detsamma. Konfirmationstalet skall fastmer hos de unga inpränta lyckan av att under det kommande livets växlingar få andaktsfullt bedja till Gud. Och den gamle prästens utmålning av de båda motsatserna nöd och sorg — lycka och glädje är blott en poetisk omskrivning av dessa båda allmänmänskliga lägen, och sorgen är ej heller av den gamle tänkt som förbunden med leda vid livets »tomhet och ödslighet» och »själva tillvarons monoton» eller »rent personlig trötthet intill döden», som Olsson finner vara kontentan av Wallins bikt i H-n.

När den 70-årige gubben längre fram i sitt konfirmationstal får hälsa döden nästan med ömhet som en vän och befriare, talar han närmast om sig själv, som »redan hör den kommandes dån och skymtar hans vingar»; »ej fruktar jag honom». Och med en anknytning till Sokrates' försvarstal hos Platon och Ciceros de senectute, där man hör Tegnérns egen röst bakom, väntar han att få skåda »seklernas ljus, dem jag älskat, de mäktiga själar, ädlare bättre än jag». Orden »dem jag älskat» äro direkt hämtade från Cicero.

Detta en gammal mans trygga och glada accepterande av döden är en stämning vitt skild från den trängtan bort från livets tröttsamma enformighet, som Wallin i sin medelålder uttrycker i H-n.

Varken Werin eller Olsson har åberopat eller kunnat åberopa denna passus som inspirationskälla för Wallin. Men jag har ändå i förbigående tagit upp den för att påvisa den så olika stämningsbakgrunden i N-n och i H-n till döden lika väl som till livet.

Däremot har kap. 1 i Predikareboken uppenbarligen tillhandahållit Wallin både språkliga och sakliga uppslag. Detta har också Olsson bemärkt, då han mera i förbigående påpekar (s. 28) att hos Wallin »djupnar och mörknar stämningen ännu mera (än i Levertins Kung Salomo och Morolf) mot pessimismen i Predikarens vanitas vanitatum». Ett rent citat föreligger av v. 9, som lyder: »och sker intet nytt under solen». V. 17: »och gaf också mitt hjerta thertil at jag måtte lära vishet och dårskap» återklingar i andra strofens två första rader, och resten av strofen samt strof 4 om årstidernas växling, där enformigheten ligger i naturfenomens ständiga återkommande i samma ordning och i samma typ, har sin motsvarighet i Predikarens v. 4—7.

Om någon förbindelse mellan N-n och H-n alltså ej kan upptäckas, så bekräftas detta definitivt, i fall — såsom jag tror — Wallin ej ens läst N-n, innan han avsånde sin dikt till magister Wiborg för att införas i Stockholms Posten.

Nu hade visserligen N-n tryckts till julen 1820, såsom Tegnér nämner i sitt vidlyftiga, 8 trycksidor omfattande brev — med N-n vidliggande — till Geijer av d. 21 jan. 1821, där han ursäktar sig för att han ej haft tid att förr tacka för hans Thorildsbok, som han jämte brev fått vid terminens slut, »då vi», skriver Tegnér, »här ha som mest att göra och då prebendarerna under julen predika för hela året». Men Tegnér hade ingen förläggare för N-n och distribuerade (jämte samtidigt bifogade brev) själv exemplaren till vänner och bekanta. Hans förtrogne, Wiborg, utgivaren av Stockholms Posten, tillika förläggare och bokhandlare, hade tydligen fått sitt

exemplar kort före d. 12 jan., då han i ett entusiastiskt brev (se *Ur Tegnér's papper*, s. 140) tackade för det sända poemet och tyckte att Tegnér borde skicka dit »ett tusental, om ej mera». Snart, menade han, blir en ny upplaga behöfelig, och han erbjöd sig att billigt trycka en snygg sådan. Tegnér skickade (se en not i *Ur Tegnér's papper*, s. 475) blott 50 ex. — upplagan var antagligen ganska liten — men befullmäktigade honom samtidigt att vid behov trycka en ny upplaga. De 50 ex. utsåldes på en enda förmiddag, kunde Wiborg meddela i brev av d. 30/1 (se nyssnämnda not), så att en ny upplaga med första krävdes.

Det brev, vari Wallin tackade Tegnér för den stora heder som vederfarts honom genom dennes hyllning i N-n, skrevs först d. 6 mars. Wallin förklarar detta med att han erhållit Tegnér's brev till honom av d. 28 jan. först med senaste posten från Wiborg. Denne hade nämligen förlagt det med följande förklaring: »Inneliggande bref har råkat falla in i ett dokument och såmedelst blifvit af mig öfversedt och förgätet.» Wallin fortsätter: »Likväl hade jag 14 dagar förut bekommit af honom de gudomliga Nattvardsbarnen.»

Den starkt försenade ankomsten av Tegnér's brev till Wallin är uppklarad genom detta missöde. Man kan blott anmärka, att Tegnér själv dröjde bra länge med att skriva till Wallin med anledning av sin hyllning. Men dels var Tegnér mycket starkt upptagen under ferierna före föreläsningsterminen, enligt det ovan citerade uttalandet i det långa brevet till Geijer en vecka tidigare, dels undvek han alltid att »göra affär» av vad han skrivit, bagatelliserade det i stället gärna. Så hade han nu också gjort beträffande N-n i breven till Wiborg (såsom framgår av dennes brev) och Geijer.

Mera egendomligt förefaller det däremot att också N-n så pass sent kom i Wallins händer från Wiborg. Denne hade dock i St. Posten av d. 23/1 ett meddelande om, att N-n utkommit och funnes till salu i hans boklåda — det gällde de 50 ex. som då just anlant till Stockholm —, och han hade väl oförtövat bort tillstålla Wallin häftet, såsom Tegnér säkerligen bett honom göra. Tegnér kunde ju ej säkert veta, om Wallin redan var återkommen till Stockholm eller var kvar i Västerås. Av samma skäl lät Tegnér också sitt kort efter avfattade brev (som ej finns tryckt och väl också var kortfattat) gå genom Wiborg. F. ö. var detta vigast för Tegnér själv.

Även denna egendomliga försening kan dock få en naturlig förklaring. Vid den brådstörtade försäljningen av N-n i Wiborgs boklåda, där han väl ej själv var närvarande, blev det för sent att undantaga det för Wallin avsedda exemplaret, och så måste Wiborg vänta, till dess den nya upplagan, vars sättning och tryckning han genast efter Tegnér's svar satte i gång, var färdig och kunde skickas. I ett brev till Tegnér av d. 16/2 kunde han också underrätta denne om att upplagan var färdigtryckt och att ett ex. därav, »tillika med något mera», hade avgått till Tegnér »med den vanliga extra-posten» (*Ur Tegnér's papper*, s. 147). Det var tydligen ett ex. av denna upplaga som Wallin fick efter mitten av februari med posten från Wiborg, och så går allt väl ihop i fråga om de båda förseningarna.

Men man kunde ytterligare undra på, att Wallin ej redan omedelbart efter mottagandet av dikten skrev sitt tackbrev för den stora hedern. Nu var Wallin också mycket upptagen ända till påsk, skrev han till sin vän C. P. Hagberg, och dessutom hade han mycken extra tjänstgöring »på grund av de andra prästernas sjuklighet». Men det var också rimligt att

Wallin av artighetsskäl ville avvakta ett personligt meddelande från Tegnér, som borde vara att vänta. Att tacka dessförinnan kunde Wallin också tycka vara att visa sig allt för smickrad. Men när han väl fått Tegnérs brev, var det naturligt att han besvarade det med allra första.

Det återstår ännu en tänkbar möjlighet för att Wallin kunnat få läsa det ovan citerade partiet ur N-n i någon mycket tidigt publicerad recension. Och verkligen har Franzén i St. Posten en flere nummer genomgående sådan med vidlyftiga utdrag, där just detta parti (med undantag av de 3 verserna med ordet »hemsjuk») förekommer. Men denna börjar i numret för d. 8 febr., och de ifrågavarande citaten stå i numren för den 13 och 14 febr., således en vecka efter det H-n varit införd i samma tidning. Dessa nummer erhöll Wallin förmodligen samtidigt med själva dikthäftet. I övrigt har jag endast påträffat en recension i Svensk Litteraturtidning, men denna började den 9 april och blott början av N-n citerades.

Om vad jag nu meddelat och argumenterat befinnes bindande — och mig synes det så — är det jämväl kronologiskt omöjligt att Wallin påverkats av Tegnérs N-n vid författandet av H-n, även om detta skett omedelbart före avsändandet.

Man är alltså återförvisad till nödvändigheten av att undersöka, när före publiceringen Wallin kunnat vara så behärskad av en livstrött uppgivelsestämning att H-n måste framstå såsom ett naturligt känsloutbrott.

2.

Henry Olsson påpekade, såsom här förut nämnts, att Fryxell och Liedgren uttalat skiljaktiga meningar om H-ns datering.

Det var först på gamla dagar som Fryxell, Wallins efterträdare i Sv. Akademien, framkom med sin uppfattning om H-ns tillkomsttid. Det skedde med ett anförande i Akademien 1873 (tryckt 1882 i hans posthuma Bidrag till Sveriges historia efter 1772), vari han ville rentvå Wallin från G. H. Mellins beskyllning, att han »egde styrka att offra hjertats tysta rätt åt rikedomarnas inflytanden», genom att uppvisa att hans förlovnings med Sophie Runnewall var bruten, innan han kort efter lärde känna sin blivande förmögna hustru.

I detta sammanhang anslöt sig Fryxell i huvudsak till en svagt grundad hypotes av Wallins adjunkt 1815—19, sedermera prosten Nath. Wallin, i ett brev från 1841¹, att brytningen föranlett — enligt Fryxells omformulering — »den tvärhastiga(?) öfvergången från Wallins första vanligtvis glada dikter under tidskiftet 1803—1809 till de efter 1809 skrifna, de flesta af allvarligt, stundom svärmodigt innehåll». »Denna stämning», fortsätter Fryxell, »representeras af skaldestycket Hemsjukan, kanske, psalmerna undantagna, det på en gång djupaste och skönaste som flutit ur Wallins penna, denna gång ur hans sårade hjerta.»

Fryxell förlägger alltså H-ns författande till tiden efter 1809. Detta är så till vida riktigt, som just 1809 utan tvivel var Wallins lyckligaste år. Det blev kronan på de 4 år, vilka Wallin tillbragte som teologie adjunkt vid Karlbergs krigsakademi med tillfälle till flitigt umgänge i chefens finbildade familj, där han själv beundrades för sina talanger ej minst av den

¹ Meddelat av Eva Fryxell i *Kyrkohistorisk Årsskrift* 1909.

kvinnliga ungdom, som gästade där. På Sv. Akademiens högtidsdag 1808 erhöll också Wallin särskilt genom sin »prolog» vid avtäckandet av Gustaf III:s staty det största pris Akademien någonsin utdelat. I april 1809 blev han utnämnd till teologie lektor på Karlberg och samtidigt, under sitt första kompetensår, kyrkoherde i Solna, det första steget på hans bana som församlingsherde. Och detta år blev han — fast ej eklatt — förlovad med en förtjusande ung flicka, som han dyrkade och med vilken han följande år trodde sig få sätta bo. I Wallmarks Journal ger han också detta år flera uttryck åt sina lyckokänslor och förhoppningar fram till ett gott stycke in på 1810 — då brytningen måste ha inträffat. Den skedde efter en middag, som Wallin inbjudit flickan och modern till på ett värdshus, sedan en tanklöshet eller taktlöshet från fästmöns sida hos fästmannen framkallat ett snart — fast förgäves — ångrat utbrott av svartsjuka.¹

Att Fryxell i H-n kunnat se en utgjutelse av Wallins vid det antydda tillfället »sårade hjerta», är fast obegripligt. Det är ju en länge samlad uttråkande enformig livserfarenhet med livsleda som påföljd som utlöst Wallins känsloutbrott. Hur skulle också denne just på tröskeln till sitt uppnådda levnadskall redan kunnat önska sig bort från det hela!

När våra nyare litteraturhistoriska författare, Warburg, Steffen och Schück (de äldre sakna kronologiska uppgifter), i vårt sekels första decennier uppenbarligen accepterade Fryxells mening om H-ns tillkomsttid, hade de tydligen ej besinnat orimligheten i dennes uppgift om dess anledning.²

Den förste, som lagt märke till att H-ns innehåll varken stämde med det motiv som Fryxell underlagt den eller överhuvud kan ha haft sammanhang med förlovningen och dess brytande och ej heller rimligen kan tillhöra den tid som Fryxell måste ha tänkt sig eller kort efter 1809, är Emil Liedgren. Han skrev härom i *Samlaren* 1914 (s. 21): »Överhuvud verkar dikten varken framsprungen ur någon kärlekssorg eller ur grämelse över personlig skuld eller enskild oförrätt [det sista var ju Fryxells idé]. Den är mera en offentlig mans bikt, som mycket verkat och trätt i vidsträckt beröring med människor, men av allt blivit desillusionerad.»

Allt detta är obestridligt, men långt betydelsefullare för H-ns tidfästning är Liedgrens påpekande i samma uppsats, att ett ställe i dikten (str. 5—6) måste syfta på den s. k. Heliga alliansen, som kort efter Wienkongressen 1815 på initiativ av den ryske czaren ingicks mellan Rysslands, Österrikes och Preussens härskare — av Wallin betecknade som »de kungar som svuro i trötthetens timmar den eviga frid». Alliansen uppgavs ju vara avsedd att under ett allmänt fredstillstånd inleda »en gyllene tid av religiös och kristlig kärlek».

Wallins anspelning härpå utgör ett absolut hinder för att tillkomsten av H-n skulle kunna förläggas till före 1816, då alliansen och dess program offentliggjordes. Det är en verklig person- och litteraturhistorisk bragd av Liedgren att genom detta påpekande ha definitivt framskjutit diktens tillblivelse ett flertal år.

¹ I Ekelunds *Vittra skuggbilder* (1886) avtrycktes Wallmarks utförliga berättelse om händelsen (s. 159 f.). Jfr f. ö. Liedgrens kunniga skrift från 1929 *Johan Olof Wallin i yngre år*, s. 229—240.

² De ha alla uppgiften »omkring 1809», varigenom dikten ytterligare flyttas tillbaka ev. mer än ett år före Fryxells »efter 1809». Schück har t. ex. ännu 1918 i *Huvuddragen av Sveriges litteratur* (3, 46) uppgiften: »Skrevs troligen redan omkring 1809.»

Liedgren har ej i första taget vågat gå längre än till »omkring 1817», en datering som Schück senare accepterade i sin tredje uppl. av Schück & Warburg (1929). Han har dock i fråga om dateringen ej behjärtat att Wallin upptagit denna enda historiska händelse i sin dikt blott därför, att han finner den vara ett aktuellt belägg på sin sats att allt upprepar sig, »allt är likadant», »det blir som det varit», i detta fall att också nu som förr de vackra fredslöftena ej infriats. Detta framgår mycket tydligt av följande strof ur H-n:

De talte så fordom, de tala så än,
 De svuro och svära detsamma igen.
 Men idligt sig vänder det rullande klot,
 Och gyllene tiden
 Och eviga friden
 Få der intet fäste för halkande fot.

Tidigast efter furstekongressen i Aachen 1818, då Metternich faktiskt blev Europas herre, kunde de gamla våldstendenserna sägas ha fått fritt lopp igen.

Det finns emellertid en annan rent personlig omständighet, som avgjort skulle förhindrat Wallin att »o. 1817» — eller låt säga under åren 1816—19 — finna tillvaron outhärdlig och döden åtråvärd, nämligen hans ivriga och trägna sysselsättning dessa år med utarbetandet och fullbordandet av en ny kyrkopsalmbok, vilket han uppfattade som sin egentliga stora livsuppgift och det som främst skulle bli hans berömmelse.¹

Liedgren framhöll visserligen 1914 »Wallins ihållande sjuklighet i slutet av 1817 och olikartade bekymmer». Men sjukdom var intet nytt för honom, och ledsamheter, ej minst genom illvilliga omdömen, var han också van vid under 1810-talet. Å andra sidan hade han under de ovan nämnda åren många framgångar att glädja sig åt. Så hade han som riksdagsman i prästeståndet 1815 lyckats avvärja godkännandet av den då framlagda och från högt kyrkligt håll stödda bibelöversättningen, liksom han redan 1810 förhindrat antagandet av ett omoget psalmboksförslag. Och 1816 hade han tillfredsställelsen att få av den kommitté han tillhörde det psalmboksförslag antaget, som ärkebiskopen 1814 uppdragit åt honom att utarbeta och som han nu på eget bevåg låtit trycka som Förslag till Svensk Psalmbok, utgifvit af J. O. Wallin. Samtidigt utbad han sig dock att få ännu två år på sig för dess ytterligare förbättrande och komplettering. Först när han väl blivit färdig därmed i rätt tid, fått det gillat av kommittén samt i början av 1819 stadfäst av konungen såsom kyrkans psalmbok, först då kunde han tänkas vilja »lägga neder sin pelegrimsstaf», såsom den där fullgjort ett gott verk² enligt en passus i hans uppseende-väckande och epokgörande tal i Svenska bibelsällskapet 1816 av ungefär denna lydelse: »Det blir lugnare för oss, då vi ligga på vår dödsbädd, att få tänka att efterverlden genom oss blifvit i någon mån bättre och lyckligare, än att ha fäktat efter en lycka, som dock aldrig håller hvad hon lofvar.»

¹ Detta påpekade jag redan 1935 i min essä framför Wallinurvalet i *Svenska Mästare*. Se f. ö. Wallins brev till Tegnér av d. 6 mars 1821.

² I samma riktning uttalade sig senare Liedgren själv i en uppsats i *Vår Lösen* 1939, där det heter (s. 195): »Wallin blev under de utomordentligt arbetsfyllda psalmboksåren hela sitt folks sångare och talesman, och det fyllde honom med en ovan lyckokänsla.»

3.

Vi måste då uppsöka en tidpunkt efter psalmbokens stadfästade, då Wallin verkligen var till den grad uttråkad och led vid själva livet, att han kan tänkas ha sökt utlopp för dessa trista stämningar i en dikt som H-n. En sådan tidpunkt är det också ej svårt att påvisa. Den inträffade under hans ej fullt två år långa domprosttid i Västerås sommaren 1819—våren 1821.

Wallin sökte ej med någon särskild håg domprostertiet i Västerås. Men han ansåg sig väl skyldig att erbjuda sin tjänst åt det egna stiftet och hoppades kanske att få ett större, nu rätt vanvårdat, fält för sin verksamhetslust och initiativkraft, när chefsplatsen efter den åldrige och svage biskopen bleve ledig. I varje fall var det ej med någon synnerlig tillfredsställelse som han beredde sig att, skild från vänner och institutioner i huvudstaden, där han i slutet av 1818 blivit kallad till pastor primarius med tillträde först våren 1821, slå sig ned i det lilla och rätt efterblivna Västerås, men också med bestämd föresats att under nitiskt hävdande av sanning och rätt där göra sin förmåga gällande.

Wallin tycks också till en början ha mött mycken vänlighet från skilda håll, enligt vad han i november omtalade i ett brev till sin jämnåriga förtrogne vän kyrkoherden i S:ta Clara C. P. Hagberg, med vilken han under hela Västeråstiden förde en livlig brevväxling. Snart måtte dock detta goda förhållande ha rubbats. Wallins berättigade självkänsla och medvetande om sina gåvor kunde, trots hans ofta visade mjukhet i sättet, lätt utmynna i en viss självrådighet, som gärna uppfattades som maktbegär och stötte många.

Den framtida professorn i Uppsala C. W. Böttiger bodde jämte mor och äldre systrar i Västerås vid denna tid, och Wallin umgicks i familjen. I sina Självbiografiska anteckningar har Böttiger ett kapitel om Wallin, där han berättar om det misshag denne från flera håll ådrog sig. Stadens prästerskap tyckte sig ställt i skuggan genom Wallins överlägsenhet, och han ansågs, heter det, för en hemlig hierark, lönnhal och myndig på en gång. Borgerskapet motsatte sig vissa nyttiga förändringar och blev särskilt upprört, när Wallin i en likpredikan över stadens förnämste köpman, med ledning av ett fyrdelat bibelspråk (Ps. 37: 3), vars sista del lydde: »föd dig redeliga», tog till ämne: »En rättskaffens borgersman.» Han försummade därvid ej att brännmärka motsatsen, vari man såg en beskyllning mot alla köpmännen för att vara »schackerjudar». Slutligen hade Wallin i en tacksägelse efter stadens i november 1820 avlidne borgmästare, en glad Bacchibroder, som var president i ett efter hans förnamn uppkallat festande sällskap, Georgs-klubben, dit också ett par lärare vid gymnasiet hörde, tillåtit sig en anspelning på dess rummelliv. Wallin föreställde sig nämligen att den döde skulle vilja yttra till de efterlevande bl. a.: »Snart förflyger den susande glädjen. Innan kort ligger ångern som en drägg på botten af dess tömda bägare. Vandren i eder kallelse med fröjd, men fröjden eder i gudsfruktan och betänken, huru allt detta hafver en ända.» Detta väckte stor förgrymmelse hos medlemmarna, som för att hämnas omdöpte sällskapet till Sankt Georgsorden.

Alla dessa obehag, fast nedstämmande, kunde Wallin dock bära med ett visst jämnmod. Följderna av en ämbetsåtgärd inom domkapitlet, vars till-

skyndare han själv varit, upprörde honom däremot i hög grad, enär han ansåg sin heder stå på spel.

Stiftets största och besvärligaste pastorat Stora Tuna var ledigt och söktes utom av fyra andra av en från stiftet bördig kyrkoherde P. Malmström. Denne hade mycket stora lärdomsmeriter, hade i ett flertal år från 1795 varit kunglig bibliotekarie och under Gustaf IV Adolfs senaste regentår bok- och tidningscensur i Stockholm samt blev 1807 utnämnd till kansliråd. Som femtioårig lät han emellertid 1808 prästviga sig i spekulatation på ett fett gäll som lön för sin lärdom och sina övriga förtjänster och hade 1811 blivit kyrkoherde i Skövde.

När nu förslaget till Stora Tuna i maj 1820 skulle uppsättas, yrkade Wallin att Malmström skulle förklaras inkompetent, då han ej presterat tjänstgöringsbetyg från Skara domkapitel och dessutom mesta tiden varit frånvarande från Skövde för annan sysselsättning eller för sjukdom, delvis utan tjänstledighet, varför — som Wallin kunde upplysa om — han 1818 genom Stockholms konsistorium fått förständigande att återgå till sin tjänst, men alltjämt befunne sig i huvudstaden och alltså visat försumlighet i ämbetets skötsel.

Domkapitlets majoritet med biskopen i spetsen biföll domprostens yrkande. Malmström överklagade givetvis beslutet och kunde därvid bl. a. åberopa att han förut upprepade gånger satts på förslag av Västerås domkapitel utan direkt tjänstebetyg från Skara. Domkapitlet och Wallin personligen försvarade sig kraftigt nog, men Malmström kunde i sina slutpåminnelser — med ampra utfall mot Wallin — meddela att Skara domkapitel funnit hans förklaring nöjaktig. Wallin, som själv använt obehärskade och onödigt skarpa uttryck både i sin domkapitelsdiktamen och i sin — icke infordrade — förklaring, blev småningom allt mera orolig för utgången, eftersom han ju måste betrakta ett upphävande av domkapitelsbeslutet som en ämbetsanmärkning från högsta ort.

I brev till Hagberg ger han gång på gång luft åt denna oro. I ett brev från augusti heter det: »Dina underrättelser om Malmströmska saken äro föga hugneliga.» Och i början av december skriver han: »Jag kan ej tro att Konungen skall chikanera en auctoritet, som åtminstone har lagen för sig, eller en embetsman, som fullgjort sin pligt. Vill emellertid hoppas det bästa och rimligaste. Det är ledsamt nog att jag skall ha en hop ovänner i hufvudstaden. Denna tanke gör ej min återkomst dit särdeles önskansvärd.» Redan i november hade han erkänt: »Det var dumt att jag skulle ge hugg på mig i yttrandet öfver Malmström. Det blir en nyttig lärdom för framtiden.» Senare leker han med tanken på en transport till landsorten, om Malmström vinner, vilket synes vara att motse.¹

Stockholmspressen sysselsatte sig också flitigt med detta fall, mest i för Wallin ogynnsam riktning. Det värsta angreppet kom i Argus 1821 nr 2, där Wallins yttrande i domkapitlet säges visa »uppsåt att förklen», »bemödande att tillskapa vrängda framställningar i avsigt att förvilla och förleda, hvilket enligt lag kunde bestraffas med fängelse eller böter, om det förekommit i en enskild skrift». Rent smädligt vore uttrycket »ifrågavarande person» om kanslirådet Malmström.

Denna artikel bör Wallin ha tagit mycket hårt. När så det förutsedda

¹ Mera ur denna brevväxling kan läsas i Henry Olssons *Från Wallin till Fröding* (s. 27 f.).

slutet blev, att Malmström på sina pappersmeriter fick första förslagsrummet, varpå utnämningen följde nästa år, så låg däri säkerligen Wallins största och troligtvis hans enda officiella motgång under hela hans ämbetsövning.

Utän fråga var Malmström olämplig för sysslan. Tegnér, som i brev till Wallin gav denne rätt i sak men ogillade tonen i hans votum, höll Malmström för »en av de falske profeter och en dålig karl». Böttiger kallade honom »en lärd äventyrare».

Det är tydligt att Wallin kring årsskiftet 1820—21 befann sig i en synnerligen obehaglig både ställning och stämning. I Västerås var han ju också skild från sina gamla Stockholmsvänner och kände sig säkert rätt ensam och övergiven. Vidare hade han mycket expeditionsgöromål, liksom mot slutet av 1819 och början av 1820, då han skrev: »Kan ej i hast uppräknat allt hvad jag har att göra, både inom staden och kontraktet», och senare: »ofantligt med göromål». Ett stycke in på 1821 var han dessutom mycket upptagen genom de andra prästernas sjuklighet, och »det skulle bli lika arbetsamt till påsk», skriver han till Hagberg.

Wallin var ingalunda rädd för arbete, tvärtom. Om hans ohejdbara arbetslust och otroliga arbetsförmåga vittnade många samtida. Men det skulle vara maktpåliggande och betydelsefulla värv och uppdrag; då var han »i sitt ässe». Expeditionsgöromålen i Västerås ansåg han säkerligen höra till sådant, varom han kunde säga: »i tusende former är allt likadant», och varunder dagarna likna på varandra följande böljor, som »doft och enformigt mot stränderna slå». Detta framgår också av ett brev till Hagberg i okt. 1820, då han som kontraktsprost hållit visitationer i kontraktsförsamlingarna och genomgått deras räkenskaper, vilket gett honom full sysselsättning hela hösten och, tillägger han betecknande, »är föga själsfödande».

Sin alltmer framträdande livsleda gav Wallin också, överraskande nog, uttryck åt, då han adventssöndagen 1820 hade triumfen att från domkyrkans predikstol inviga sin egen psalmboks bruk i församlingen. Efter att därvid ha framhållit, att psalmboksarbetet varit hans »ungdoms glädje och de mogna ärens käraste värv», fortsatte han med ett om djupaste missmod och översiggivenhet vittnande känsloutbrott, som han uppenbarligen ej mäktade tillbakahålla, fast det vid ett sådant tillfälle — en fröjdefull högmässa, då, som han själv skrev till Hagberg, »domkyrkan knappt rymde människor, som från alla kringliggande orter hitströmmade» — måste betraktas som häpnadsväckande och föga passande. »Hvad är nu att göra i tiden? Hvad annat kan återstå än att några stunder sträfva i dagens tunga, kämpa i vanmagt mot världens onda väsende och plågas, åldras och dö?» Man kan ej undgå att i denna utgjutelse omisskännligt spåra uppslaget och upptakten till H-n.

*

Utöver allt, som enligt det föregående upprörde och nedtyngde Wallin under det sista året av hans Västeråstid, fanns dock ytterligare ännu en tyngd, en »tunga», som redan länge tryckt hans sinne och som i Västerås blev mer än någonsin påfrestande. Det var hans hemliv, varom Böttiger har att berättat från denna tid: »I sitt eget hem fann han ingen vederkvickelse.»

Wallin hade i augusti 1810 efter kort bekantskap ingått gifte med den 28-åriga dottern av änkan till en förmögen tobaksfabrikör Dimander, varvid han, kanske under det nedstämmande intrycket av sin nyligen strandade tidigare förlovning, väl mindre tog hänsyn till hjärtats röst än till yttre synpunkter, ej minst partiets förmånlighet, då han just hade att sätta bo som nybliven kyrkoherde i Solna. Av hans vän Wallmark framställdes också mamsell Dimander som god och anspråklös samt allvarlig, och sin beundran för Wallin som predikant dolde hon ej.

Under de par första årens många praktiska bestyr vid inrättandet av en föga välutrustad prästgård på landet, där hustrun synes ha fått rikliga tillfällen att ådagalägga sitt husliga sinne, gick allt väl. Men då Wallin sedan befordrades till en Stockholmsförsamling och fordringarna, också från umgängets synpunkt, blevo större, synas bristerna i hustruns själsliga utrustning ha mer och mer framträtt. »Hon var sin man oändligt hängifven, men på ett förvändt och pjoskigt sätt, hvilket retade hans oroliga sinne», skrev långt senare en prästman. Och Wallins egen adjunkt sedan mars 1815, som i det förut nämnda brevet kallar henne »en god toka», vittnar om hur besvärande hon blev för mannen, då han behövde få vara ostörd vid sitt trägna psalmboksarbete. Säkert är, att hon ej alls motsvarade den idealfordran på en hustru, som Wallin framlade i ett religionstal Mariebebådelsedagen 1827: »Hon försonar sin man med hårda öden och orättvisa människor, lugnar striden i hans inre, hjälper honom att uppbära bördan eller muntrar honom derunder.» Härvid tänkte han säkert på vad han själv skulle behövt finna hos sin maka.

Värre var ändock, att hon själv var eller blev tungsint och hypokondrisk, kanske delvis i känslan av att ej ha kunnat vinna hans fulla kärlek. Redan 1816 omnämnde Wallin i ett brev med beklagande hennes hypokondriska läggning. Och flyttningen till Västerås från hennes egen familj och dess vänkrets i Stockholm kom henne säkerligen att känna sig isolerad och olycklig.¹

Wallins brev till Hagberg röja hennes tillstånd, som återverkade på honom själv. Jag nöjer mig med ett enda uttalande från 1821, som tillräckligt belyser det kritiska läget. Hustrun hade under senare delen av januari 1821 rest till Stockholm efter underrättelsen om att hennes mor svårt insjuknat. Sedan denna sjukdom tagit en god vändning, stannade hon dock kvar, därför att Wallin såsom medlem av en evangelieboksnämnd snarligen väntades dit. Men när kommittéarbetet alltjämt uppsköts, återvände hustrun till Västerås i april, då ju familjens återflyttning till Stockholm nu förestod. I april skrev Wallin till Hagberg: »Hennes sjuka är gammal. — — — Hon ser alltid det värsta i allt. Gud hjälpe henne till både själs- och kroppshelsa! Hon hade ej [före Stockholmsresan] sofvit någon natt sedan Augusti, icke heller jag.»²

Lägger man nu dessa långvariga provningar till kropp och själ till allt det nedstämmande som drabbade Wallin utifrån under 1820 till in på 1821, så måste man ta för givet, att det var i detta så mångfaldigt pressande läge

¹ När det 1834 blev fråga om Wallins förflyttning till Karlstad som biskop, skrev han till Tegnér ett avböjande brev, där det bl. a. hette: »Jag har en hustru, vars sjuka och svårmodiga lynne skulle förvärras, om hon komme så långt bort från de sina.» Här ligga tydligen de sorgliga erfarenheterna från Västerås bakom.

² H. Olsson har hithörande meddelanden i utförligare form i sin förut citerade bok.

utan motstycke under hans tidigare levnad, som han i diktandet av H-n gav ett i viss mån lättande utlopp åt den olust och beklämdhet som be-mäktigat sig honom enligt två rader mot diktens slut:

Jag har ingen lust med den verld som jag känt,
Jag andas ej fritt på dess qvalmiga strand,

och som utmynnade i längtan bort från jordelivet till det högre, lyckligare liv som han motser efter döden.¹

Man kan gott tänka sig en ännu närmare fixerad tidpunkt för diktens tillkomst. Under hustruns förvärrade både själsliga och kroppsliga sjukdomstillstånd i Västerås, varunder Wallin ej kunnat få någon ro eller vila hemma vare sig natt eller dag, samtidigt som hans tjänsteplikter krävde all den tid han kunde uppbringa, hade han ej gärna någon möjlighet att ostörd samla sig till komponerande och avfattande av en dikt så-dan som H-n. Men sedan hustrun under senare delen av januari avrest till Stockholm, stodo äntligen ostörda kvällstimmar i hemmet honom till buds, under vilka dock ödsligheten och tomheten i hans tillvaro väl så mycket tydligare gav sig tillkänna. Han satt då troligt nog i ensamheten någon kväll eller natt, då den länge uteblivna sömnen ej ville infinna sig, men han i stället kunde lämna fritt lopp åt sina tunga tankar och sin förut bundna fantasi. Och då var det, tänker jag, som den av livsleda och döds-längtan burna dikt tillkom som han gav titeln Hemsjukan. Under utar-betandet kunde han genom det gardinlösa fönstret se den klara vinter-nattens stjärnor. Då formade sig nästan av sig självt orden:

Jag ser mot det stilla, det stjernströdda haf,
Förmår ej att vända mitt öga från er,
I strålände öar
I azurens sjöar,
Som dagens, när dagen hos oss har gått ner.

Och så kommer ur hjärtedjupet:

O, låten mig följa de facklor I tändt!

Enligt vad jag nu anfört borde det således ha varit någon eller ett par av de sista januarinätterna 1821 som denna stora bekännelsedikt har att tacka för sin tillkomst. Och med första post avgick den sedan till Wi-borg för att, så snart plats kunde beredas den, publiceras i Stockholms Posten.

*

Härmed kommer min datering att, praktiskt taget, sammanfalla med Henry Olssons, fast den yttre omständighet, som han särskilt stöder sig på, att Wallin skulle inspirerats av Tegnér's N-n, ej låter sig upprätthålla. Han har emellertid också vissa andra, rent personliga omständigheter att åberopa för att dikten bör ha skrivits ej långt före dess publicering, men finner det omöjligt att slutgiltigt avväga, i vad mån Wallins »konstitutiva

¹ Redan i min inledning till Wallinurvalet i *Svenska Mästare* har jag förmodat (s. 226) att H-n diktats under här ovan nämnda förhållanden i Västerås. Och Liedgren visar sig också i sin förut citerade uppsats från 1939 benägen att övergå till denna mening. Han skriver nämligen (s. 197): »Vid den tiden, då psalmboken var stadfäst och tråkiga ämbets-göröml upptogo Wallin, bör hans stämning ha varit ganska lik den i Hemsjukan.»

oro» eller »tillstötande omständigheter» spelat in. Som de senare anföras givetvis den beklämmande Malmströmska affären och hemlivets pressande tyngd. För mig ha dessa båda plågor i förening med den i staden spridda oviljan samt ledsamma och tröttande göromål tett sig som den egentliga och fullgoda bakgrunden till dikten. Olsson synes snarare luta åt att i en konstitutiv och därför ständigt överhängande oro finna den djupaste orsaken till Wallins »talrika krisstämningar av H-natur» och alltså även till diktandet av H-n.

Enligt min mening är teorien om denna »konstitutiva oro», som spelar en så stor roll i Olssons psykologiska uppfattning av Wallins personlighet, byggd på allt för osäkra grunder. Här är ej platsen att söka uppvisa detta, men däremot måste jag ta bestämt avstånd, när han påstår att denna oro särskilt starkt pulserar i H-n.

Ordet »oro» har två skiftande användningar. Vanligast ligger i ordet farhåga för att något icke önskvärt skall inträffa eller att något önskat icke skall inträffa. En sådan tillfällig oro av det förra slaget hemsökte verkligen Wallin en lång tid med anledning av den Malmströmska saken, och detta var väl den enda gång i hans liv, då han hyste oro för en hotande svår motgång. Men »oro» användes också om en fortvarande sjuklig ängslan eller vända, som ej har någon bestämd angivbar grund. En sådan ständig oro var det som Wallins »stackars hustru», såsom han själv kallade henne i brev, led av.

Intetdera av dessa båda slag av oro står att upptäcka i H-n. I dess huvuddel, där, för att låna Henry Olssons egna ord, en »trötthet intill döden», »tomhet och ödslighet», »tædium vitæ», härskar, gäller det alltså en känsla, som rent av närmar sig till motsatsen av oro, nämligen intresselöshet, likgiltighet för vad som händer här på jorden. Och i första och sista strofen, där Wallins längtan bort från livet uttryckes, är det ju en lycklig utsikt han tänker sig, där längtan är förbunden med eller t. o. m. i sig innesluter begreppet »hopp». Ej heller där röjes således någon skymt av »oro».

Slutresultatet av min föregående framställning blir alltså, att H-n framkallats av de många nedstämmande och tyngande påfrestningar, som Wallins känsliga natur utsattes för under tiden mellan juni 1820—januari 1821 som domprost i Västerås. Väl återkommen till Stockholm, där en mängd nya viktiga och omfattande värv väntade honom, kunde Wallin också med ny själslig spänstighet ägna sig åt den rastlösa verksamhet, vid vilken han var van.

4.

Innan jag slutar, har jag att ingå på en detaljfråga, varav jag i det föregående ställt en närmare belysning i utsikt.

Ett speciellt intresse tilldrar sig nämligen diktens rubrik Hemsjukan. Tegnér's glosa »hemsjuk» i N-n kan, av skäl som här förut framlagts, icke ha påverkat Wallin. Ordet »hemsjuka» är visserligen ej något nytt ord och åtminstone i en viss betydelse ej heller obrukligt vid denna tid. Det står t. ex. upptaget redan i Sahlstedts Svensk Ordbok (1773) med tolkningen nostalgia, desiderium patriæ. I denna bemärkelse har ordet företrädesvis använts om den från hemlandet skilde schweizarens bekanta trånsjuka hemlängtan, på tyska Heimweh, på franska mal du pays. Till Amerika

emigrerade svenskar, som vid äldre år känna en tärande saknad efter sin hembygd, kan man väl också tillskriva hemsjuka. Man talar hos oss också om »norrlänningens hemlängtan».

Men även i religionsfilosofisk mening synes ordet kunna överföras till människoandens inneboende mer eller mindre omedvetna längtan tillbaka till urhemmet i en antagen föruttillvaro före födelsen. Så har Tegnér just använt »hemsjuk» i N-n. Och att denna känsla för Tegnér tett sig som plågsam, framgår av hans tidigare dikt Stjärnsången (1817), enligt vilken han »en dag», tydligt under preexistensen, sett och känt »en ängel», som han nu från jorden tycker sig skåda på en stjärnas rand och höra sjunga, varpå han fortsätter:

Ännu med smärta
(smärtan bland skuggorna bor)
djupt i mitt hjerta
suckar hans fångslade bror.

Också Stagnelius har i »Kreaturens suckan» tolkat smärtan av att, genom människans fall från idévärlden, vara fångslade i materiens bojar. Atterbom, som likaledes hyllar den filosofiska läran om föruttillvaron, betecknade däremot i sin fagra ungdomsdikt »Erotikon» förhållandet gent emot idévärlden såsom:

— — — en ljuv, oändlig längtan,
en, lik anderöster, salig trängtan
efter en, fast dunkelt, påmind bygd.

Något annat exempel i vår litteratur än Tegnérns på hemsjuk eller hemsjuka med den nämnda filosofiska innebörden torde dock ej finnas. I varje fall saknar Sv. Akademiens ordboksredaktion sådana i sina språkprovsamlingar, enligt vad jag inhämtat. Och vad Wallins hemsjukedikt angår, synes utropet:

Jag vill över havet till okända land

knappast tyda på att hans längtan skulle gälla ett före jordelivet bebott idéernas rike. Wallins världsbild från ungdomen var den kristna religionslärans, som ej har utrymme för en dylik föreställning.¹ Närmast har väl Wallin anslutit sin bild om eftertillvaron till ett par rader i M. G. la Gardies populära psalm (nu nr 555)

Jag kommer af ett brusand' haf
på rätta glädjestränden.

Men däremot är det ju mycket naturligt för den kristtrogne att tänka sig himmelriket, där Gud bor, som ett blivande hem för den frälsta själen eller anden, och detta hems härlighet utmålas ofta — givetvis med ledning av bibeltexter — i många sånger och psalmer sådana som Elle Anders-

¹ I en av Wallins psalmer, nämligen ps. 108 från 1818, träffar man dock en hänsyftning på själens föruttillvaro i raderna:

du främling från ett bättre land
som prøvas här en liten tid.

Kanske hade Tegnérns Stjärnsången, som publicerades i *Iduna* i början av 1818, här mer tillfälligt påverkat Wallin.

datters »Nävervisa» (nu ps. 598 i vår psalmbok) och i Wallins ps. 586. Och helt visst kunde en trånsjuk längtan till detta »rätta hem ovan skyn» få namnet hemsjuka. Något annat svenskt exempel på denna användning än Wallins torde dock ej förefinnas, men den nya stora danska ordboken anför ett sådant från Jacob P. Jacobsen: »Hjemsygen efter Himmerigs Rige», visserligen av långt senare datum än Wallins »Hemsjuka».

Hur får man då tänka att Wallin kommit på sin dikts titel? Ett tillfredsställande svar på denna fråga ligger tämligen nära.

Åren 1815—17 utkom från Örebro en svensk översättning av den tyske mångfrestaren och fromme mystikern Jung-Stillings allegoriska reseroman i 5 delar med titeln *Hemsjukan*, i originalet *Das Heimweh*, tryckt i Marburg 1795—97. Enligt förf:s egen framställning i hans intressanta självbiografi, som redan 1807—08 förelåg i svensk översättning, är boken avsedd att skildra »en kristens helgelseväg till det himmelska hemmet» under bilden av en mödosam resa. Härvid har han hämtat idén från Bunyans »Kristens resa», men låter en ung tysk, som tänkes härstamma från Österlandet bortom Samarkand och därför bär tillnamnet von Ostenheim, efter en av mångahanda sällsamma och underbara äventyr och möten fylld färd, slutligen som invigd furste av Solyma grunda ett teokratiskt furstendöme i närheten av den ursprungliga hemorten. Den hemsjuka, som ständigt tänkes driva denne framåt, blir således i allegorien närmast likartad med schweizarens.

Valet av titel förklarar Jung-Stilling på följande sätt.¹ Han brukade med ledning av bibelordet utforma små sentenser, och i en minnesbok, tillhörig en från universitetet i Marburg avgående student (själv var han vid denna tid professor i statshushållning där), hade han nedskrivit en sådan, tydligen som parallell till saligprisningarna i bergspredikan, av denna lydelse: »Salige äro de som hafva hemsjukan, ty de skola komma hem.» Han fann sedan denna sats vara ett lämpligt ingångsspråk och lösenord i sin tilltänkta bok och »hemsjukan» (das Heimweh) lämpligt som titel, »ty», heter det i nyckeln, »är icke en sann kristens lefnadsvandring från födelsen till döden en följd af hans himmelska hemsjuka?»

Jung-Stilling berättar också, att hans verk vunnit ett exempellöst stort bifall ej blott i Tyskland och närbelägna länder, såsom Danmark, Sverige och Ryssland, utan i alla världsdelarna. Och massor av tacksägelsebrev hade influtit från alla dessa håll.²

Egendomligt nog nämnes denna bok ej i någon svensk encyklopedi eller familjebok och ej ens i alla tyska sådana bredvid hans andra bemärkta skrifter. Det är Liedgren, alltid omsiktig då det gäller Wallin, som i Stockholms Posten 1817 påträffade en notis om att denna bok fanns att köpa. Och i sin uppsats i Vår Lösen 1939 påpekade nu Liedgren, att denna titel »möjligen kan ha spelat någon suggererande roll» för Wallin. Däremot synes han — att döma av uttalanden till mig i brev — anse det föga troligt att Wallin tagit del av bokens innehåll.

För min del finner jag det tvärtom förvånande, om Wallin ej alls skulle intresserat sig för ett så märkligt och då uppmärksammat arbete. Och att de åter och åter upprepade liksom i läsarens öra inhamrade orden »hemsjuk»

¹ I del 5 av Heimweh, »nyckeln» till allegorien.

² Också andra skrifter av Jung-Stilling voro populära i Sverige såsom *Scener ur andevärlden*.

och »hemsjuka» lagt denna titel på hans dikt 1821 helt nära, finner jag i högsta grad sannolikt. Liedgren har också nu, vid vår brevväxling i Wallinfrågor, funnit det tänkbart att Tegnér likaledes kan ha hämtat sitt »hemsjuk» från samma källa. Avgjort synes det mig i varje fall, att Hemsjukan som titel på Wallins dikt förefaller vida bättre motiverad, sedan man fått reda på och genomgått den svenska tolkningen av Heimwehserien. Jag citerar ännu en sats från början av del 1, där den för resan utsedde ynglingen på faderns fråga, hur han tolkar ordet hemsjuka, får ge svaret:

Hemsjukan är ett tings eviga sträfvande till sitt ursprung.
